

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	7
SUNUŞ.....	9

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE DEVRİMCİ ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ ÖNCESİNDE ÖĞRETMEN ÖRGÜTLENMESİ

I. Türkiye’de Öğretmen Örgütlenmesi	15
II. Öğretmenlerin Sendikalaşması, Çeşitli Yönleriyle T.İLKSEN ve TÖS	33
1. TÖS	33
2. T. İLKSEN	37
3. T. İLKSEN’in ve TÖS’ün 1960’larda Sol/Sosyalist Düşünüş ile İlişkileri	40
a. Ana Hatlarıyla 1960’lar Türkiye’sinde Sol/Sosyalist Düşünüş.....	41
b. T. İLKSEN’in ve TÖS’ün Siyasetle İlişkileri	49
c. TÖS ve Siyaset	50
d. T. İLKSEN ve Siyaset	58

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE DEVRİMCİ ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ’NİN KURULUŞU-KAPATILIŞI

I. 12 Mart 1971 Askeri Darbesi ve Anayasal-Yasal Değişiklikler, Memur Sendikalarının Kapatılması	71
---	----

II. Tös'lü ve T. İlköğretim Öğretmenlerinin Yeni Örgütlenme Arayışları	77
1 Türkiye Öğretmenler Birliği'nin (TÖB) Kurulması.....	80
2. Türkiye Devrimci Öğretmenler Birliği'nin (T. DÖB) Kurulması	82
3. Türkiye Devrimci Öğretmenler Birliği'nin (T. DÖB) Türkiye Öğretmenler Birliği (TÖB-DER) ile ilişkileri ve Feshi	85

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE DEVRİMCİ ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ'NİN ÖRGÜTSEL YAPISI

I. Amacı ve Yapacağı İşler	91
II. Üyelik ve Örgütsel Yapı	105
III. Mali Yapı	123
IV. Basın-Yayın Çalışmaları	125
V. Eğitime Bakışı	129
VI. Siyasal ve Toplumsal Sorunlara Bakışı	133
VII. T. DÖB'ün Karşılaştığı Siyasi, Yönetimsel ve Hukuki Engeller.....	137
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	147
EKLER.....	155

SUNUŞ

Öğretmenler, Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet devrinden başlayarak çeşitli biçimler altında oluşturdukları örgütleriyle, ülkemizdeki memurlar içinde, ilk örgütlenen ve örgütlenmeye öncülük işlevi gören kesim olmuşlardır. Yaşanan tarihsel sürecin her uğrağının kendine has bir sosyo-ekonomik ve siyasal karakteri olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda, her dönemin öğretmen örgütlenmesi de, ortaya çıktığı dönemin karakteristik özelliklerinin koşullaması yönünde bir biçim ve nitelik içinde olagelmıştır. Dolayısıyla, ele alınacak bir örgütlenmenin, içine doğduğu koşullar yeterince irdelenmeden anlaşılması mümkün değildir.

Türkiye Devrimci Öğretmenler Birliği (T. DÖB), 1965-1971 yılları arasında yaşanan memur sendikacılığı deneyiminin 12 Mart askeri darbesiyle kesintiye uğraması sonrası ortaya çıkmıştır. Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrası dünyada ve Türkiye'de yaşanan temelli toplumsal dönüşümlere paralel olarak, ülkemizdeki çalışma ilişkileri de bir dönüşüm yaşamıştır. Bu bağlamda, döneminin belirleyicilerinden olan "fordist birikim rejimi"nin de gerektirdiği, "güçlü sendikaların varlığı" ihtiyacına uygun olarak, memurlar "sendika tipi" örgütlenmeler oluşturma hakkına kavuşmuştur. 1965 yılında Sendikalar Yasası'nın çıkışından 1971'e kadar geçen altı yıllık süreçte, sendikalar ekseninde gelişen çalışma ilişkileri; bu dönem boyunca daha çok ulusal alanda yaşanan toplumsal,

ekonomik ve siyasal gelişmelere ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara paralel bir yeniden yapılandırmaya tabi tutulmuştur. 12 Mart rejiminin iş ilişkileri alanında gerçekleştirdiği en çarpıcı değişimlerden biri, memur sendikalarının kapatılarak, yeniden dernek tipi örgütlere dönülmesi olmuştur. Bu uygulamanın öne çıkan nedenleri olarak, memur ve özellikle de, öğretmen sendikacılığında, dönem içinde yaşanan deneyimlerin etkisiyle, devletin klasik algılanışının değişmesi ve “işveren” olarak algılanması ile özellikle öğretmen örgütlenmesinin 1960 sonrası gelişen “sol/sosyalist” siyasal akım ve partilerle oluşturdukları yeni tip ilişkiler sayılabilir.

T. DÖB, 1965 sonrası iş ilişkilerinde ve siyasal düzlemde yaşanan deneyimlerin ve 12 Mart 1971 askeri darbesi ile başlatılan, toplumsal, ekonomik ve siyasal alanı yasal ve idari alanda yeniden yapılandırma sürecinin bir ürünüdür. T. DÖB incelenirken dönemin karakterini biçimlendiren birbirine bağlı iki belirleyici etken üzerinden hareket edilmiştir: Birincisi; yaşanan sendikalar deneyimin kesintiye uğraması sonrası ortaya çıkan T. DÖB, mesleki-ke-simsel sorunlarla, siyasal ve toplumsal sorunlar arasında kurulan bağın, “siyasala” öncelik tanınarak yeniden tanımlanması bakımından, öğretmen örgütlenmesi tarihi içinde farklı bir sendikalar arayışı temsil etmektedir. İkincisi; söz konusu farklılık, ülkede ve dünyada gözlenen toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişmelerce koşullanmıştır.

Türkiye’de memur ve öğretmen örgütlenmeleri alanında, sınırlı da olsa, çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, T. DÖB üzerine yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Kanımızca bunun nedeni, çok kısa bir süre yaşaması ve örgütlenme alanında zayıf kalmasıdır. Ancak, Birlik, öğretmen örgütlenmesinde sol/sosyalist siyasal akım ve fikirlerle kurulan ilişki bakımından bir kırılma noktası oluşturması ve 1970’lerden başlayarak, bu çizginin günümüze kadar devam edegelmesi nedeniyle, bir “ilk örnek” olarak ele alınmaya ve incelenmeye değerdir.

İki yazar, bu çalışmayı bir makale konusu olarak değerlendirmek üzere yola çıkmıştır. Ancak, çalışmanın gelişimi içinde bunun makale boyutlarını aşacağı kanısına varmışlardır. Bilğay'ın Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde yüksek lisans çalışmaları kapsamında tez olarak çalışılmış ve sunulmuş, kabul edilmiştir. Bu bağlamda, Sayın Prof. Dr. Mesut GÜLMEZ'e değerli destek ve katkıları için teşekkürlerimizi sunmak isteriz. Elinizdeki kitap bu tez çalışmasının gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla, Bilğay ve Durmuş'un yeniden ele alması sonucu ortaya çıkmıştır. Ancak, belirtmek isteriz ki, "Türkiye İlkokul Öğretmenleri Sendikası (T. İLKSEN) (1965-1971)" isimli çalışmamızdaki kimi kısımlarla yer yer ortaklıklar içermektedir. Bu durum, bizim bir tercihimiz olmaktan çok; iki çalışmanın konusu olan dönemlerin ve süreçlerin iç içeliğinden kaynaklanmaktadır.

Bu süreçte bizleri destekleyen ve çalışmamıza uygun ortam yaratan Şermin'e, Serap'a ve Lizge Deniz'e minnetle...